

alcaneria documentat des de 1599, amb variant *canaria*, ja en l'*Arte Cisoria* d'E. de Villena, 1423, on l'accentuació sembla assegurada per la vacil·lació en la vocal antepenúltima; prové de l'àr. magrebí *qannā-riya* id., emparentat amb el gr. *κυνάρα*, 'espècie de card' (Dioscòrides, la distinció del qual amb el més freqüent i antic *κυνάρα* o *κύναρας ἄκανθα*, que hom identifica amb l'arç, no està ben establerta.) Boqtor diu que el mot àrab és propi de Berberia, i tots els testimonis que en cita Dozy (*Suppl.* II, 411a) corresponen a Espanya o al Ponent d'Àfrica. DCEC I, 96b.

Alcanç, *alcançar* (poc recomanables), V. *encalçar* (CALÇA, *calçar*) *Alcandia* [1315], V. DCEC I, 95-6 (on es rectifica l'etimologia errònia, encara donada en *AlcM*₂), mot més conegut en castellà (encara en Barahona de Soto, «si fuere tierra que carece de trigos y cebadas, habrá panizos o mijos o *alcandias* o maíces», *Diál. Montería*, 249).

ALCANDORA, ant. 'espècie de camisa fina', de l'àr. *qandūra* id. □ 1.ª doc.: 1366.

També en Eiximenis: «vest comunament, a la carn, *alcandora* prima, e après jubet prim ---» (1381-6, *Terç*, NCL. VI, 53), i en JRoig, parlant de dones: «tu no adores / ses *alcandores* / ni les lligaçes, / per ses caraces / ni luent pell, / menys pel cervell: / no te'n tribules!» (*Spill*, v. 10052); més doc. medieval en *DAG*. i *AlcM*. Contra l'opinió de Covarrubias, seguida per Simonet (*Glos.*, s. v. *candora*) i Eguílaz, és inversemblant que vingui del ll. *candidūlus*, -ula, 'blanc (d'un blanc escaïnt)', com sigui que el mot existeix o ha existit en persa, i les *alcandores* podien ser blanques (cat., 1366) però sovint no ho eren les granadines (Eguílaz) ni les valencianes (1420, *AlcM*); també és probable que de l'àrab vagi passar al bereber i no pas al contrari, tenint en compte l'existència en persa; per bé que una variant *quedwāra* (bereb. *gedwāra*) ja es troba com a afro-aràbiga en l'Idrissí (S. XII), i avui les formes com *qandur*-, *taqandurt* tenen gran extensió i arrelament en els parlars berebers i en l'àrab del Marroc i Algèria, fins a Tunis (Dunant).

D'altra banda no és solament estrany a l'àr. clàssic i literal, sinó que manquen testimonis del seu ús en l'àrab d'Orient, per bé que apareix una vegada en les *Mil i una nits*. La primera doc. aràbiga de la forma *qandūra* sembla ser en el S. XIII, en el nostre *RMa*.; si bé potser ja apareix una forma amb *n* en el text de l'Idrissí, o almenys un plural derivat *muqandarāt* 'camises' es recull en el glossari d'aquest autor que en publicaren Dozy-Goeje; veg. Dozy, *Suppl.* II, 410a, i cf. Engelmann, *Gloss.*, 84 (les dades i doctrina del qual no semblen haver estat gaire controlades en l'addició de Dozy). Que en temps de *RMa*. el mot ja estava molt arrelat en àrab hispànic¹ ho prova el fet que al costat d'ell es creés un verb *qāndar* «abreviar vestes», per bé que tingui caràcter segurament post-nominal, car la *qandūra* o *alcandora* era precisament una camisa o túnica curta (segons una glossa de *RMa*. i altres dades).

De l'àrab passà també al cast. *alcandora*, on ja es documenta en diversos autors del S. XIV (Juan Ruiz, Leomarte), i directament o indirecta passà al basc *alkandora*, guip. i biscaí (si bé en aquest també figura alterat com *arkondara*): allí és especialment camisa d'home, i *athorr* (potser també arabisme) és la de dona (Larramendi; LzMendizábal, *Le. Vca.*, 31); potser des del català es transmeté ocasionalment a França (*arcandore*, 1408; *arcandolle*, 1459: FEW, s. v. *kan-dūra*). No està gens aclarit si en persa ve de l'àrab o en àrab del persa (on suposo que ja es troba en textos clàssics, puix que figura en el lèxic de Vullers).

Ni l'aspecte del mot és gaire conforme al semfític ni en veig o sé que se'n trobi arrel en irani (manca Horn, McKenzie, Vullers *Radices*); sigui com vulgui no podem pensar en una pura coincidència verbal (tot i mancar de dades en l'àrab d'Orient), car la definició de Vullers demostra ben notables coincidències en la forma de la cosa: «genus vestis: lacinia brevissima et multis vinculis instructum», com també les *alcandores* descrites en la llista valenciana de 1420 van totes orlades de *françes*, *randes* o *benes*.

¹ *Alcandora* «túnica, vestido interior» figura també en una font morisca castellana del S. XIV o XV (*Leys de Moros o Suma, Ley y Çunna de Segovia, MemHistEsp.* v, 427).

Alcanna, V. *alquena* *Alcantar*, V. *cantar* (?) *Alcàntara*, *alcantarilla*, *alcàntera* (val. *canterilla*, sentit a Orpesa, Nàquera, etc.), V. DCEC I, 96 *alcapç* [S. XIII], de l'àr. *al-habs*, V. DCEC I, 259a47ss. (ARCAZ, n. 2) i *EntreDL*. III, 89, origen confirmat per l'antiga alqueria d'*Alcapç* a Alzira, que també apareix en la variant *Alhazp* en el Rept. de Val. (*CoDoACA* XIII, 354, 384); cf. *alcas* «apoyento donde los cortantes encierran el peso, encima de la tabla donde cortan la carne» (Sanelo II, 5v., cf. Gulsoy, p. 370) i d'altra banda Dozy, *Suppl.* II, 383b *Alçapedra*, *alçapeu*, *alçaprem*, *alçapremar*, *alçar*, V. *alt*.

ALCARAÜIA i *alcaravia*, nom d'una umbel·lífera anàloga al comí, de l'àr. vulgar *karawia*, àr. *karawya*, id., mot emparentat amb el gr. *κάρων*. □ 1.ª doc.: S. XIII (ja 1250).

Arnau de Vilanova: «e en hivern, devets, après menjar, usar batafalua, *alcarahuya* e alegria, so és guigoli» (*AnSacTarrac*. XXII, 14); en un altre passatge del mateix Arnau: «sens comí e sens *carahuia*» (erròniament *carahuja* en NCL. II, 164); i en els *Costums de Tortosa*: «lautó, tea, mantega, *alcarauya*, alquena, carbó» (ed. Oliver, p. 405). També apareix en el *Regiment* d'Eiximenis en dues variants: «grans així com --- tremussos, arròs, alquena, adcercó, roja, pastell, comí, batafalua, *alcarauilla*» (25.29), «fruits estranys e drogues orientals --- alquena, *alcarauia*, comí ---» (26.9), on aquella demostra que aquesta es pronunciava *-üya* i no pas *-via*. Més dades encara en *AlcM*, totes les quals es podrien accentuar en la *u* (també en Sanelo *alcarahuya*: *alcaravea*, especia, *carum*), a desgrat dels editors que en part han escrit